

ВІКОВІ ЗМІНИ СУГЛОБІВ:

що змінюється з роками

Старіння організму є складним багатофакторним процесом, який супроводжується структурними та функціональними змінами в усіх тканинах, зокрема в опорно-руховій системі.

Суглоби — це високоспеціалізовані анатомічні структури, що забезпечують рухливість, амортизацію та розподіл навантаження між кістками. З віком відбувається поступове порушення гомеостазу суглобового хряща, зміни в субхондральній кістці, синовіальній оболонці, зв'язковому апараті та навколосуглобових м'язах.

Вікові зміни суглобів не є тотожними патології, проте вони створюють біологічне підґрунтя для розвитку дегенеративних захворювань, насамперед остеоартрозу. Розуміння механізмів старіння суглобових тканин має важливе значення для профілактики, ранньої діагностики та терапевтичних стратегій.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ХРЯЩА

Хондроцити (1–5% об'єму тканини)

Основні клітини хрящової тканини, “маленькі фабрики хряща”, що синтезують компоненти міжклітинних речовин (матрикс), контролюють руйнування та регенерацію і підтримують еластичність хряща

Вода (до 70–80%)

Не просто “рідина”, а сполучна ланка для елементів матриксу, забезпечує в'язкість суглобової рідини, утворює середовище для дифузії поживних речовин та кисню до тканин суглоба

Позаклітинний матрикс

Структурна “подушка”, яка забезпечує еластичність, стійкість до навантажень, здатність до амортизації. Основні компоненти:

Колаген II типу

Міцність, пружність та стійкість хряща до розтягування, формуючи структурний каркас

Протеоглікани

Забезпечують міцність і зволоження хряща, створюють гелеподібне середовище для розподілу навантаження та живлення хондроцитів

Агрекан

Утримує воду, забезпечуючи високу гідrataцію, амортизацію ударів та стійкість до стиснення

БІОЛОГІЯ СТАРІННЯ СУГЛОВОВОГО ХРЯЦА

МАТРИКС

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

- Зниження синтезу компонентів матриксу
- Порухена взаємодія клітин і матриксу
- Прискорене руйнування
- Порухений баланс між катаболізмом та анаболізмом

ЗМЕНШЕННЯ ТОВЩИНИ МАТРИКСУ

Відбувається перебудова шарів хряща зі зміною їхньої мікроструктури. Поверхневий шар стає менш щільним і більш чутливим до тертя. Тканина поступово втрачає здатність підтримувати рівномірну висоту та геометрію суглобової поверхні.

КАЛЬЦИФІКАЦІЯ

Підвищується активність ферментів, що фрагментують білкові структури міжклітинної речовини. Руйнування відбувається на рівні мікроструктури – пошкоджується організація колагенових волокон і зв'язки між компонентами матриксу. У результаті порушується цілісність його просторової мережі та погіршується структурна стабільність тканини.

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОТЕОЛІЗУ (РОЗЩЕПЛЕННЯ)

З віком у матриксі можуть накопичуватися кристали Ca, що додатково погіршують структуру тканини. Кристали створюють локальні мікротравми під час руху суглоба, стимулюють запалення, впливають на клітинне оточення, змінюючи метаболічну активність хондроцитів.

ЗМЕНШЕННЯ СИНТЕЗУ АГРЕКАНУ

Агрекан формує об'ємну гідрофільну основу міжклітинної речовини хряща. При зниженні його кількості матрикс втрачає здатність підтримувати оптимальну гідратацію, змінюються його біомеханічні властивості та рівномірність розподілу тиску в тканині.

Позаклітинний матрикс виконує не лише опорну, а й сигнальну функцію. З віком зміна цих сигналів порушує метаболічні процеси, через що хрящ втрачає еластичність, гірше переносить навантаження та стає більш уразливим до мікропошкоджень.

ХОНДРОЦИТИ

З віком хондроцити зазнають значних змін на клітинному рівні:

- здатність до проліферації знижується - хрящ гірше оновлюється;
- підвищення продукції прозапальних цитокінів - це запускає мікрозапалення в тканинах;
- укорочення теломер - захисні ділянки ДНК на кінцях хромосом, що запобігають їх пошкодженню та злипанню. Вони вкорочуються при кожному поділі клітини, виступаючи біологічним годинником старіння: коли теломери занадто короткі, клітина перестає ділитися і старіє;
- втрачають чутливість до факторів росту (IGF-1, TGF- β), які зазвичай стимулюють синтез матриксу, працюють слабше - клітина просто не реагує на них як раніше;
- окислювальний стрес - активація сигнальних шляхів апоптозу, пошкодження ДНК хондроцитів, стимуляція катаболічних ферментів.

Таким чином, внаслідок вікових змін хондроцити переходять у функціонально менш активний стан, втрачаючи здатність повноцінно підтримувати та оновлювати позаклітинний матрикс хряща.

ВОДА

Зміна гідратації

На ранніх етапах дегенерації, вміст води може тимчасово збільшуватися (через дезорганізацію колагенової сітки). На пізніших стадіях: вода втрачається, хрящ втрачає щільність.

Порушення механіки “стискання-відновлення”

У молодому хрящі при стисканні вода виходить, а при розвантаженні швидко повертається. У старіючому хрящі повернення води уповільнюється, а дифузія поживних речовин погіршується.

З віком водний компонент хряща змінює свою динаміку: здатність швидко відновлювати об'єм після навантаження знижується, що веде до погіршення механічних властивостей і обмеження живлення клітин.

ВІКОВІ ЗМІНИ ІНШИХ КОМПОНЕНТІВ СУГЛОБА

СУБХОНДРАЛЬНА КІСТКА

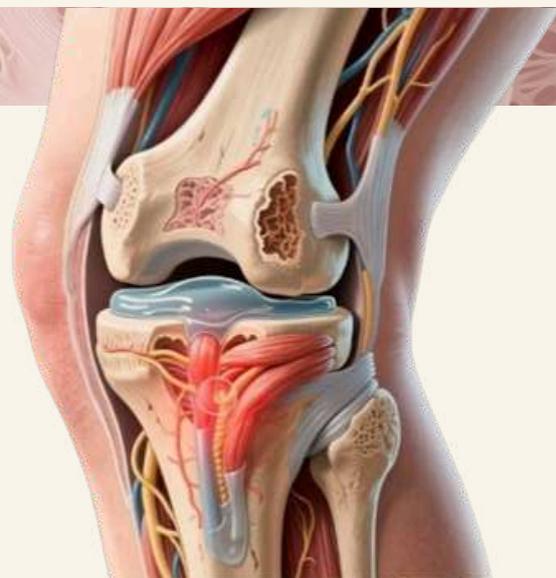
- підвищення мінералізації
- розвиток субхондрального склерозу
- формування мікротріщин
- зміни ремоделювання

Порушення взаємодії «хрящ-кістка» відіграє важливу роль у формуванні вікових дегенеративних процесів.

СИНОВІАЛЬНА ОБОЛОНКА

- витончення синовіальної мембрани
- зменшення продукції синовіальної рідини
- зниження в'язкості
- схильність до низькорівневого запалення

Це погіршує живлення хряща та зменшує мастильні властивості синовіальної рідини та збільшує тертя суглобових поверхонь.

ЗВ'ЯЗКОВИЙ АПАРАТ І КАПСУЛА

- фрагментація колагену
- фіброзні зміни
- зниження гідратації
- зменшення клітинної активності

Склеротичні процеси, що відбуваються з віком, мають схильність до зниження амплітуди рухів, підвищення жорсткості та зменшення еластичності.

М'ЯЗОВИЙ КОМПОНЕНТ

Саркопенія — це не просто "норма старіння", а патологічний стан, що призводить до слабкості, ризику падінь, переломів та зниження якості життя.

Зумовлена зменшенням кількості м'язових волокон, загибеллю моторних нейронів з порушенням іннервації, а також заміщенням м'язової тканини жировою. До цього додаються метаболічні та гормональні зміни.

Втрата м'язової маси і сили — один з найважливіших факторів вікової дисфункції опорно-рухового апарату.

КЛІНІЧНІ ПРОЯВИ ВІКОВИХ ЗМІН

БОЛЬОВИЙ СИНДРОМ

Біль є найчастішим симптомом у людей старшого віку. Він може бути:

- механічним - посилюється при навантаженні
- стартовим - виникає при перших рухах
- хронічним - розвивається роками

ОБМЕЖЕННЯ РУХЛИВОСТІ

Провідні чинники:

- зниження еластичності тканин
- м'язова слабкість
- болісні відчуття
- підвищення жорсткості капсули

ЗНИЖЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ЗДАТНОСТІ

Комбінація зменшення сили м'язів, обмеження рухливості веде до складнощів із ходьбою, підйомом сходами, вставанням із сидячого положення.

ДЕФОРМАЦІЇ ТА ЗМІНИ СУГЛОБОВОГО ХРЯЦА

- видимі деформації
- хрускіт при рухах
- локальний набряк

Больовий синдром, обмеження рухливості, деформації та зміни суглобового хряща значно знижують самообслуговування, соціальну активність та якість життя.

ОСТЕОАРТРОЗ ЯК ОСНОВНИЙ КЛІНІЧНИЙ НАСЛІДОК

Остеоартроз є найпоширенішим дегенеративним захворюванням суглобів у літніх осіб. Його частота зростає з віком, а рентгенологічні ознаки виявляються у більшості людей старше 60 років.

ПРОФІЛАКТИЧНІ АСПЕКТИ

РЕГУЛЯРНА ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ

Регулярне навантаження підтримує синтез колагену та глікозаміногліканів у хрящі, стимулює синовіальну рідину та покращує кровопостачання м'язів і кісток. Силові тренування запобігають саркопенії, зміцнюють м'язовий корсет і підвищують стабільність суглобів. Аеробні та функціональні вправи (ходьба, плавання, велосипед, пілатес) підтримують рухливість, координацію та знижують ризик травм і падінь.

КОНТРОЛЬ ВАГИ ТА НАВАНТАЖЕННЯ НА СУГЛОБИ

Надмірна маса тіла підвищує механічне навантаження на колінні, кульшові та хребетні суглоби, прискорюючи дегенеративні процеси.

Зниження ваги навіть на 5–10 % зменшує ризик розвитку остеоартрозу колін і полегшує симптоми у тих, хто вже має зміни

ХАРЧУВАННЯ ТА НУТРИТИВНА ПІДТРИМКА

- Антиоксиданти (вітаміни С, Е, поліфеноли) зменшують оксидативний стрес у хондроцитах і підвищують антикатаболічний захист.
- Омега-3 жирні кислоти мають протизапальну дію, знижують продукцію прозапальних цитокінів у суглобі.
- Адекватне споживання білка підтримує м'язову масу та сприяє профілактиці саркопенії.
- Глікозаміноглікани та хондроїтин сульфат підтримують матрикс хряща.

РАННЄ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЛІКУВАННЯ ТРАВМ

Навіть невеликі травми або ушкодження хряща можуть прискорювати дегенерацію з віком.

Рання реабілітація, фізіотерапія і контроль за відновленням після травм — ключовий профілактичний аспект.

